

Dymitr Sozyko

Polska nauka i praktyka konserwatorska - spotkanie w Wiedniu

Ochrona Zabytków 34/3-4 (134-135), 230-231

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dnia 25 listopada 1980 r. w salach warszawskiej Zachęty otwarto wystawę konserwatorską. 146 planszom towarzyszyły stały pokaz z przezroczy uzupełniających ich tematykę. Zrealizowano też kilka pokazów fachowych filmów. Wystawę uzupełniły dwie broszury i 106-stronicowa publikacja źródłowa, zbiorowe dzieło autorów włoskich, wydane przez Ośrodek Informacji PP Pracownie Konserwacji Zabytków. Komitetowi wystawy ze strony włoskiej przewodził S. E. Marco Favale, ambasador Italii w Polsce, z polskiej zaś — Józef Tejchma, minister Kultury i Sztuki. Roboczym zespołem kierował arch. Roberto Orazi (Instytut Technik Stosowanych w Ochronie Dóbr Kultury, Włoska Rada Badań Naukowych) oraz arch. Bolesław Niebudek (OI PKZ).

Oczekiwana z wielkim zainteresowaniem wystawa zaakcentowała ważny etap długotrwałej współpracy polsko-włoskiej. Jej początki sięgają 1961 r., gdy ekipa archeologów podjęła badania archeologiczne w Wenecji; badania te kontynuowane są nadal. Instytut Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk, realizujący to zadanie, przyczynił się do powołania Polsko-Włoskiej Interdyscyplinarnej Grupy Roboczej nauk stosowanych w archeologii i ochronie dóbr kultury. Ze strony włoskiej partnerstwo dzieli Instytut Technik Stosowanych w Ochronie Dóbr Kultury, działający w ramach Włoskiej Rady Badań Naukowych (Consiglio Nazionale delle Ricerche, w skrócie CNR). Wspólne sympozja i wydawnictwa przyczyniły się do rozszerzenia zakresu współpracy. W 1979 r. obydwie strony dokooperowały, za zgodą Generalnego Konserwatora Zabytków, PP Pracownie Konserwacji Zabytków jako trzeciego partnera współpracy CNR — PAN. Sprecyzowano 7 tematów badawczych, które zdecydowano się wspólnie realizować w laboratoriach włoskich i polskich. Coroczna wymiana stypendystów między CNR a PKZ rozpoczęła się w 1981 r.

Nie była to pierwsza wystawa konserwatorska prezentująca w Polsce zagadnienia Italii; kilka lat temu gościliśmy wystawę bolońską (recenzja w „Ochronie Zabytków”, nr 4, 1974, s. 343—345). Była to jednak pierwsza wystawa włoska o tak

bogatej tematyce i z tak starannie opracowaną i opublikowaną dokumentacją. Dość trzeba, że została ona przygotowana specjalnie dla naszych potrzeb. W trakcie licznych kontaktów nasi włoscy przyjaciele mieli okazję poznać dosyć szczegółowo polskie zagadnienia ochrony dóbr kultury, zbliżyć się do naszych szczególnych zainteresowań. Stąd też i nader trafny wybór zarówno tematyki, jak i dokumentacji. Po dawno wydanym skrypcie A. Barbacciego (*Konserwacja zabytków we Włoszech*, „BMOZ”, seria B, t. XVI, Warszawa 1966) i wspomnianej objazdowej wystawie bolońskiej, po raz pierwszy mieliśmy okazję zetknąć się z tak pogłębioną i atrakcyjną prezentacją dorobku i metodologii działania konserwatorów włoskich.

Z naszego, polskiego punktu widzenia wystawa była szczególnie interesująca i to z kilku powodów. Primo — ukazała, jak funkcjonuje tradycyjna struktura scentralizowanego kierowania ochroną dóbr kultury (wyrażająca się w koncepcji działania Soprintendenz) w połączeniu z praktyczną decentralizacją, gdy zagadnienia ochrony przekazano regionom (od 1972 r.). Na przykładach prezentowanych przez autorów wystawy można się przekonać, że ów utrzymany dualizm wcale nie przeszkadza w planowaniu i realizacji zadań. Prace weneckie, lepiej u nas upowszechnione dzięki publikacjom oraz wojażom fachowców, stanowią koronny argument za słusnością utrzymania tradycyjnej struktury scentralizowanej. Koncentracja i ranga zagadnień wymagała na terenie Wenecji działań o charakterze ponadlokalnym, zaś znakomite rezultaty stanowią materialny tego dowód. Z kolei przykład działania władz Umbrii, ich koncepcja regionalnego planu zagospodarowania przestrzennego łączącego specyficzną funkcję kulturotwórczą i uwzględniającą rolę zabytków w kształtowaniu kulturalnych funkcji władz terenowych — przekonują o trafności takiego zdecentralizowanego modelu. I niezależnie od tego, że w niektórych wypadkach uzyskane rezultaty można uznać za początek długiej drogi, to jej oryginalność, a nade wszystko — trafnie dobrane cele bliższe i dalsze oraz szeroko zakrojone perspektywy bu-

czą szacunek. Podobne podejście prezentowała w Polsce lat sześćdziesiątych dr Hanna Pięnkowska. Pozbawiona praktycznej pomocy resortu, walcząca z brakiem zrozumienia we własnym województwie, nie mogła szerzej (jak nasi włoscy koledzy) rozwinąć swej trafnej koncepcji. Szczególnie ważny w programie władz Umbrii jest aspekt wyzwalania inicjatyw i działań lokalnych w sferze szeroko pojętej ochrony dóbr kultury. Wspomniane wydawnictwo towarzyszące wystawie piórem kilkunastu autorów zarysowuje punkty widzenia włoskich działaczy, ich refleksje na tematy ogólne i uwagi dotyczące działań szczegółowych. Dla konserwatora pojmującego swoje działanie nie tylko jako ochronę dóbr kultury, lecz jako element szerzej pojętej państwowej polityki kulturalnej — jest to lektura fascynująca i wielce pouczająca. Secundo — i tu przechodzę do nie mniej ważnego elementu „lekcji włoskiej”, bo tak należy pojmować znaczącą merytoryczną wagę prezentacji włoskiej — wystawa ukazała, jak funkcjonuje w praktyce idea i realizacja ochrony dóbr kultury w resorcie specjalnie ku temu celowi powołanym. Wypada tu przypomnieć, że od 1975 r. działa w Italii Ministerstwo Dóbr Kultury i Środowiska, któremu podlega ochrona zabytków. Nie została jeszcze wydana nowa ustawa kodyfikująca takie ujęcie zagadnienia, jednak pięcioletnia praktyka wykazała, że pojmowanie problematyki ochrony dóbr kultury w łączności z ochroną walorów pejzażu naturalnego i środowiska kulturowego jest faktycznie możliwe. Wydaje się, że w trakcie naszych dyskusji o modelu ochrony dóbr kultury i ich funkcji we współczesnym społeczeństwie warto wreszcie wyjść poza utrwalone w uprzednich warunkach schematy i skorzystać z refleksji nad tym, jak inne kraje rozwiązują podobne zagadnienia.

Wystawa po warszawskim otwarciu została przekazana do eksploatacji terenowym oddziałom PP PKZ. Odbyły się jej pokazy w Krakowie, Poznaniu, Gdańsku, Toruniu, gromadząc liczne rzesze zainteresowanych.

Lech Krzyżanowski

POLSKA NAUKA I PRAKTYKA KONSERWATORSKA — SPOTKANIE W WIENIU

Instytut Polski w Wiedniu jest placówką PRL szerzącą od dawna w środowisku austriackim, w formie odczytów i wystaw, wiedzę o wybranych problemach dotyczących Polski. W dniu 10 marca 1981 r., staraniem Polskiej Izby Handlu Zagranicznego i PP Pracownie Konserwacji Zabytków, odbyło się w Instytucie spotkanie poświęcone doświadczeniom i osiągnięciom polskiej nauki oraz praktyki konserwacji rekonstrukcji i rewitalizacji zabytków, jak też całych zespołów starożytności. W trakcie spotkania referaty wygłosili: prof. dr hab. Wojciech Kalinowski — dyrektor Ośrodka Dokumentacji Zabyt-

ków oraz dr inż. arch. Klemens Koczorowski — dyrektor Biura Handlu Zagranicznego PKZ.

Prelekcja prof. W. Kalinowskiego zobrazowała zagadnienia odbudowy i rekonstrukcji obiektów zabytkowych oraz rewitalizacji starych zespołów miejskich w Warszawie, Gdańsku, Toruniu, Sandomierzu, Zamościu, Gniewie, Radomiu, Nowym Mieście i Łodzi. Była ilustrowana przezrociami z różnych etapów robót konserwatorskich oraz — szczególnie interesującymi — przykładami notatek i rysunków roboczych. Prelegent omówił także metody opracowywania dokumentacji technicznej

i naświetlił zakres oraz formy prac studyjnych, poprzedzających właściwe i ostateczne prace projektowe.

Dr K. Koczorowski omówił skróto historię PP PKZ, ukazując kilka najbardziej reprezentatywnych przykładów prac zagranicznych PKZ, prowadzonych m. in. w Europie zachodniej i wschodniej, ZSRR i w Afryce. Również i ta prelekcja była ilustrowana przezrociami, dokumentującymi poszczególne stadia wykonywanych robót.

Godna odnotowania jest zaskakująco duża liczba przybyłych na spotkanie do Instytutu gości: przedstawiciele elity kulturalnej

Polonii wiedeńskiej oraz bardzo licznych reprezentantów naukowego i fachowego świata austriackiego, z prof. drem arch. Walterem Frodlem, doc. dr Ewą Frodl-Kraft i drem Hubertem Paschingerem na czele. Świadczy to o rzeczywistym zainteresowaniu środowiska wiedeńskiego omawianymi zagadnieniami, niesłuchanie aktualnymi także na terenie austriackim oraz o potrzebie organizowania w przyszłości tego typu spotkań, z zastrzeżeniem wszakże, iż wybranemu tematowi towarzyszyć będzie wybór właściwych prelegentów.

W omawianym wypadku trafny był wybór znanego dobrze w obszarze języka niemieckiego prof. W. Kalinowskiego oraz dra K. Koczorowskiego. Należy przypuszczać, iż odnośne władze polskie wyciągną z tego faktu odpowiednie wnioski.

Znaczne niedociągnięcie spotkania stanowiła wystawa, powierzchownie zestawiona, bez określonego programu. Niewłaściwy był też film — typowa reklamówka PKZ. Na marginesie powyższych uwag pozwalam sobie zaproponować PKZ przygoto-

wanie właściwego zestawu dokumentacji i prelekcji o trzech największych obecnie polskich przedsięwzięciach rekonstrukcyjnych, znanych jedynie ulotnie w środowisku fachowym Austrii. Byłyby to: prace na terenie Starego Miasta w Krakowie oraz odbudowa Zamku Ujazdowskiego i Zamku Królewskiego w Warszawie. Warto wszakże, by w przygotowaniach tych wzięły także udział osoby znające dobrze odbiorcę zagranicznego.

Dymitr Sozyko

ZESPÓŁ ROBOCZY MINISTERSTWA KULTURY I SZTUKI DO OPRACOWANIA MODELU OCHRONY ZABYTEKÓW URBANISTYKI, ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA W POLSCE

W dniu 14 kwietnia 1981 r. odbyło się pod kierownictwem podsekretarza stanu w Ministerstwie Kultury i Sztuki — Generalnego Konserwatora Zabytków prof. Wiktora Zińa konstytucyjne posiedzenie zespołu ekspertów. W trakcie obrad określono zadania członków zespołu i dokonano podziału na grupy w celu podjęcia prac. Przewodnictwo zespołu roboczego objął prof. W. Ziń; sekretariat — mgr E. Stachurska.

I grupa ds. legislacji: przewodniczący dr Bohdan Rymaszczyński, prof. Stanisław Nahlik, mec. Władysław Sieroszewski, mgr Wawrzyniec Kopczyński, mgr Tadeusz Jaworski, dr Jan Piotr Pruszyński, mgr inż. arch. Maria Sarnik, mgr Aleksander Żółkiewski, prof. Zygmunt Skibniewski, mgr Marian Kornecki, przedstawiciel Generalnej Prokuratury; sekretariat — mgr F. Wolski, mgr J. Sikorska.

II grupa ds. organizacji, finansowania i wykonawstwa: przewodniczący mgr inż. arch. Jacek Cydzik, prof. dr Wiktor Boniecki, mgr inż. arch. Tadeusz Chrzanowski, mgr Adam Kudła, mgr inż. Krzysztof Miller, mgr inż. arch. Feliks Ptaszyński, inż. Zdzisław Babicki, inż. Andrzej Brydowski, inż. Zygmunt Getka, prof. dr Alfred Majewski, dr Tadeusz Polak, prof. dr Wiesław Domasłowski; sekretariat — mgr D. Ptaszyńska, mgr J. Pazdyk.

III grupa ds. mecenatu społecznego i współpracy z organizacjami: przewodniczący dr Franciszek Midura, red. Bohdan Stypułkowski, red. Jerzy Waldorff, doc. dr Jerzy

Frycz, doc. dr Teresa Zarębska, prof. dr Zygmunt Skibniewski, dr Franciszek Midura, przedstawiciel Stowarzyszenia Architektów Polskich i przedstawiciel Związku Polskich Artystów Plastyków; sekretariat — mgr H. Krzyżanowska.

IV grupa ds. projektowania i dokumentacji konserwatorskiej: przewodniczący dr hab. Krzysztof Pawłowski, prof. dr Jan Zachwatowicz, mgr inż. arch. Bożena Chmiel, dr Tadeusz Chrzanowski, mgr inż. arch. Tadeusz Chrzanowski (Gdańsk), mgr inż. arch. Jadwiga Jamiołkowska, płk poż. Tomasz Ostrowski, mgr inż. arch. Jerzy Koziński, mgr Marek Konopka, mgr Janusz Kubiak, mgr inż. arch. Andrzej Piątek, mgr inż. arch. Janusz Stępkowski, płk poż. Edmund Piechocki; sekretariat — mgr. Br. Kulczycki.

V grupa ds. dydaktyki: przewodniczący prof. dr Wojciech Kalinowski, doc. dr Marian Arszynski, prof. dr Piotr Biegański, prof. dr Wiesław Domasłowski, doc. dr Stanisław Latour, ks. prof. dr Janusz Pasierb, prof. dr Jerzy Rozpędowski, prof. dr Tadeusz Szafer, prof. dr Jerzy Szablowski, doc. dr Teresa Zarębska, doc. dr Krzysztof Pawłowski; sekretariat — mgr K. Andruskiewicz.

Powołanie zespołu stanowi realizację od lat wysuwanych postulatów środowiska konserwatorskiego (por. np. „Ochrona Zabytków”, nr 1, 1975; nr 1—2, 1981). Zasada organizacji gremium, którego pracami kierują dyrektorzy Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury i Sztuki, wyraźnie jednak stoi w sprzeczności z pierwszym wnioskiem

konferencji lubelskiej z 27 i 28 października 1980 r. Warto zatem przypomnieć, że określono wówczas zasadę przygotowania analizy przez zespół nie związany instytucjonalnie z Ministerstwem Kultury i Sztuki, aby umożliwić społeczną i niezawisłą ocenę stanu ochrony dóbr kultury w Polsce — podstawę do dalszych opracowań w MKiS. Można mieć nadzieję, że grupy robocze zechcą wziąć pod uwagę wnioski ogólne i szczegółowe konferencji lubelskiej, które przewodniczący grup otrzymali od komisji wnioskowej. Ow instytucjonalny charakter zespołu roboczego daje nadzieję, że materiały zostaną opracowane szybko, a następnie — przedstawione opinii środowiska zawodowego i odpowiedniemu gremium. Warto przypomnieć losy raportu grupy specjalistycznej „Ochrona i konserwacja zabytków”, powołanej decyzją ministra Kultury i Sztuki z dnia 29 maja 1972 r. Złożony w dniu 25 lipca 1972 r. (89 stron tekstu raportu i 42 strony załączników) nie doczekał się rozpatrzenia.

Zarówno podział na grupy robocze, jak i ich skład mogą być przedmiotem dyskusji, ale w gruncie rzeczy jest to zagadnienie wtórne — z dużym zainteresowaniem i nadzieją oczekuje na wyniki ich pracy środowisko konserwatorskie w kraju.

Nie można jednak nie wyrazić zdziwienia, że w zespole ekspertów zabrakło przedstawiciela Stowarzyszenia Historyków Sztuki, jedyne wśród stowarzyszeń, które od 1945 r. konsekwentnie podejmuje problematykę ochrony i konserwacji zabytków i ma w tej dziedzinie niepodważalny dorobek.

Lech Krzyżanowski